

Tarihin İzlerini Taşıyan Bir Kente Yakından Bakmak: Mimar Gözüyle Gelibolu

*

Gülcan İner¹

ORCID: 0000-0003-3302-2321

Nevnihal Erdoğan, & Hikmet Temel Akarsu. (2019).
Mimar Gözüyle Gelibolu. İstanbul: Verita Yayınları.

Gelibolu'nun geleneksel dokusunun ele alındığı "Mimar Gözüyle Gelibolu" kitabı, Prof. Dr. Nevnihal Erdoğan ve Prof. Dr. Hikmet Temel Akarsu tarafından yazılmış ve Verita Yayınevi tarafından 2019 yılında yayımlanmıştır.

Gelibolu, stratejik konumu nedeniyle ilk çağlardan itibaren birçok yerleşime sahne olmuştur. Antik dönemlerde 'Khersonesos' olarak adlandırılan, Eski Yunan'dan başlayarak, Perslerin ve Romalıların elinde bulunmuş, Bizans döneminde çok önem kazanmıştır. Osmanlı İmparatorluğu'nun fethinden sonra uzun yıllar önemli bir geçit ve liman konumuna gelmiştir.

Defalarca fethedilerek farklı milletlerin yönetimine tanıklık eden bu tarihi kent, kuruluşundan bu yana barınma, beslenme, ibadet gibi farklı ihtiyaçlar doğrultusunda şekillenmeye başlayan mimari yapılaşması ile her dönemden kamusal ve sivil mimari eserler bırakmıştır. Bu mimari eserlerin bir kısmı korunabilmiş, önemli bir kısmı ise deprem, savaşlar gibi nedenlerle maalesef günümüze ulaşamamıştır.

¹ Dr. Öğretim Üyesi, Kırklareli Üniversitesi, Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu, İç Mekân Tasarımı Programı,

E-posta: gulcan.iner@klu.edu.tr

Tarihi kent dokusu, bir kentin kuruluşundan varlığını sonlandırdığı döneme dek siyasal, topografik, coğrafi, kültürel ve sosyolojik değerler ile şekillenmiştir. Kent dokusu, tüm bu değerler ile farklılık ve kimlik kazanmaktadır. Bu nedenle, kent dokusunu oluşturan mimari öğelerin korunması ve gelecek nesillere aktarılması tarihi ve kültürel sürdürülebilirlik açısından büyük önem arz etmektedir.

Gelibolu ilçesi, Türkiye Cumhuriyeti'nin Kurtuluş Savaşı mücadelesinde sembol değerler taşıyan, tarihi, kültürel ve siyasal bir değere sahiptir. Yüzyıllar içerisinde savaş, deprem, göç gibi nedenlerle geleneksel sivil mimarlık örneklerini günden güne kaybetmektedir.

Mimar Gözüyle Gelibolu kitabı, Gelibolu'nun kamusal ve sivil mimarlık örneklerini gün ışığına çıkarmak, bir döneme tanıklık etmiş tarihsel yapıları yazılı kayıtlarla arşivlemek ve mimarlık tarihine katkı sağlamak amacıyla yazılmıştır.

Nevnihal Erdoğan ve Hikmet Temel Akarsu, Gelibolu'nun yerlisi olan mimar ve Doç. Necibe Çakıroğlu'nun hatırasına ithafen bu kitabı hazırlamışlardır. Toplamda on iki ana bölümde Necibe Çakıroğlu ve Gelibolu kentine dair pek çok önemli bilgi ve mimari yapıya ait kayıt ele alınmıştır.

Mimarlıkta kültürel değerlerin kentleri ve binaları şekillendirmesi, tarihsel öneme sahip mimari değerlerin geri kazanılabilmesi için bilinç oluşturmak amacıyla her mimarın okuması gereken tavsiye niteliğinde bir kitaptır.

Kitabın birinci bölümü, Gelibolu'ya dair önemli bir akademik birikimden yola çıkılarak hazırlanmıştır. Tarihi kent dokusunun önemi ve bu değerlere sahip çıkılmasının gerekliliği hakkında değerli bilgiler sunulmaktadır.

İkinci, üçüncü ve dördüncü bölümlerde; Gelibolu'nun önemli bir değeri olan Doç. Necibe Çakıroğlu'nun hayatına ve mesleki yaşamına dair örnek oluşturabilecek bilgiler bulmaktayız. Necibe Çakıroğlu, 1921 yılında Gelibolu'da doğmuş ve lise eğitimine kadar Gelibolu'da yaşamıştır. Lise eğitimini Kayseri'de tamamlayan Çakıroğlu, üniversite eğitimi için 1939 yılında Almanya'ya gitmiş ve 1944 yılında Mimar-Mühendis olarak Stuttgart Teknik Üniversitesi'nden mezun olmuştur. İstanbul Mimarlar Odası'nın 7 numara ile kaydı yapılan ilk kadın mimarıdır. 1947 yılında İstanbul Teknik Üniversitesi Bina Bilgisi II kürsüsünde asistan olarak göreve başlamıştır. 1950 yılında doçentliğe atanmıştır. Akademik hayatında konutlar üzerine pek çok çalışma yapmıştır. Bu sırada memleketi olan Ge-

libolu'yu unutmamış ve zengin bir kültürel geçmişe sahip bu şehir hakkında pek çok öncü fikir projeleri geliştirmiştir. 1988 yılında emekli olduktan sonra, misafir öğretim üyesi olarak çeşitli üniversitelerde dersler vermiştir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin gelişmesi ve ilerlemesi hususunda öncü kişilerden biri olarak, Necibe Çakıroğlu'nun hayatı ve çalışmaları örnek teşkil etmektedir.

Gelibolu Sadece Gelibolu Değildir! başlığıyla hazırlanmış beşinci bölüm okuyucuya kitabın hazırlanmasındaki amaçları ortaya koymuştur. 'Neden Mimar Gözüyle Gelibolu kitabı yazılmıştır?' ve 'Gelibolu neden önemlidir?' sorularına kitapta şu satırlarla cevap verilmektedir;

'Gelibolu sadece tarihsel bir çekişme muntıkası; bir stratejik geçiş noktası, donanma merkezi, boğazların kilidi değildir. Gelibolu bir ruh, bir varoluş biçimi, bir duygu ve bir ilhamın sübut bulduğu ve bir milletin temel kaygı ve gayelerini en rafine şekilde yansıtan incelemeye değer kült bir mekândır' (Erdoğan & Akarsu, 2019).

Çok disiplinli bir meslek olan mimarlık mesleği, kentlerin şekillenmesinde önemli paya sahiptir. Bu nedenledir ki, mevcut durumu analiz edebilen, mekân okumayı bilen, kültürel birikim ve değerlere sahip çıkabilen mimarlar tarafından inşa edilecek kentlerde mimari yozlaşmanın önüne geçilerek, tarihi kent dokuları korunacaktır.

Altıncı bölümde Gelibolu'nun tarihçesi hakkında bilgiler verilmiştir. Gelibolu, Asya ve Avrupa kıtaları arasında geçiş yapılabilen iki önemli boğazdan birinin, Çanakkale boğazının bulunduğu yerdedir ve yüzyıllardır iki kıtayı birbirine bağlayan bir geçiş noktasıdır. M.Ö. 5. yüzyılda kurulan ve adı, Yunancada "Güzel Şehir" anlamına gelen Kallipolis'ten gelir (Dağlı & Kahraman, 2001).

'Gelibolu'nun bilimsel tarih retrotiğine göre sahneye çıkması Hititlerin İsa'dan önce 1200 yılında tarih sahnesinden çekilmeleri, Friglerin ve Lidyalıların bölgede egemenlik kurmasıyla başlar.' 'Daha sonra sırasıyla Persler, Spartalılar, Büyük İskender'in Makedonları, Bergamalılar, Bizanslılar, Osmanlılar bölgeyi ele geçirmişlerdir' (Erdoğan & Akarsu, 2019).

Gelibolu, Bizans yönetimindeyken 1354 yılında meydana gelen büyük deprem sonucunda harap duruma gelmiş ve çoğu halk kenti terk etmiştir. Süleyman Paşa, bu kenti almış ancak Türkler'in eline geçmesinden 12 yıl sonra tekrar Bizans'ın eline geçmiş, fakat bir yıl sonra 1367'de tekrar Osmanlıların yönetimine girmiştir (Oral, 2026).

I. Dünya Savaşı sırasında da stratejik önemi olan bir bölge olan Gelibolu, Osmanlıların savaşı kaybetmesi sonucunda Fransız ve Yunanlılara bırakılmıştır. 1922'de yapılan Mudanya antlaşması ile Rum halkı ve Yunan- Fransız birlikleri Gelibolu'dan çekilmiştir. Gelibolu 1923'te vilayet merkezi olmuş, 1926'da Çanakkale'ye bağlı ilçe konumuna gelmiştir (Oral, 2026).

Deniz kenti ve aynı zamanda kıta sınırı olması sebebiyle stratejik bir konuma sahiptir. Bu sebeple yaklaşık 3300 yıldır bu bölge pek çok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Bunun yanı sıra yine konumu gereği ticaret yolu, seferler gibi pek çok toplumsal olaya tanıklık etmiştir. Dolayısıyla, bu kentte halen bazı dönemlere ait mimari ve tarihi eserler biliniyor olsa da, henüz keşfedilmemiş pek çok eseri içinde barındırmaktadır.

Mimarlık mesleğinde, geçmişin tecrübe ve izlerinden alınmış dersler özellikle mimarlık mesleğine yeni başlayan genç mimarların yolunu aydınlatıcı niteliktedir. Bir kenti anlayabilmek ve anlatabilmek için kentin tarihsel ve kültürel geçmişine yolculuk yapmak gerekmektedir.

Yedinci bölümde Gelibolu'nun doğası, topografyası ve coğrafyasına değinilmiştir.

'Gelibolu, Çanakkale Boğazı'nın Marmara Denizi'ne doğru genişleyerek son bulduğu kuzey-doğu bölümünde, yarımadanın hemen başında, Rumeli yakasında, tüm boğaza hâkim bir noktada yer alır. ... Boğaz geçişinin en kritik noktasında yüksekçe tortul kayalıkların üzerinde yer alan Gelibolu ilçesi adeta doğal bir gözlem noktasıdır' (Erdoğan & Akarsu, 2019).

Gelibolu'nun çevresi verimli, yağış alan, tarıma elverişli topraklarla doludur. Bunun yanı sıra bir deniz kenti olması sebebiyle balıkçılık da oldukça yaygındır. Bu bölgenin önde gelen geçim kaynağı olarak nitelendirilebilecek tarım ve balıkçılık da kültürel anlamda kentin mimari dokusuna katkı sunmaktadır.

Sekizinci bölüm, Gelibolu'nun kültürel yükselişinden ve kentin yaşam kültürünü etkileyen olaylardan bahsetmektedir.

Türkler' in Rumeli'ne geçmesiyle dönemin ünlü düşünürleri ve kanaat önderleri de bu bölgeye gelirler. Bazıları Gelibolu'ya yerleşerek burada İslam dünyasına ilişkin önemli eserler bırakmışlardır. Dinsel inanışlar da elbette bu küçük ilçeye önemli mimari eserler kazandırmıştır. Kitapta ele alınan altı Cami, altı türbe, bir Mevlevihane, bir Namazgâh, bir Çilehane bu dönemlerden günümüze ulaşmış olan mimari yapılarıdır. Bu mimari eserler, özellikle çok köklü kültürel geçmişleri sebebiyle kıymetlidirler.

Özellikle Mevlevi kültürünün bir dönem yoğun yaşandığı Gelibolu'da bu kültüre ait dinsel yapıların kitapta ele alınmış olması önemlidir.

Kitabın ana gövdesini konu alan dokuzuncu bölüm Gelibolu'daki mimari miras kısmıdır. Bu kısımda, Gelibolu'nun tarihi ve kültürel niteliğe sahip, tescilli ve tescilsiz, kamusal, dinsel, askeri ve sivil mimari örnekleri yazım dilinde ele alınmıştır.

Gelibolu, Osmanlı-Türk geleneğinin göstergesi olan cami, han, hamam, çeşme, mescit gibi yapı esere sahiptir. Ancak bu eserlerin pek çoğu düzensiz yapılaşmalar, bakımsızlık, deprem gibi sebeplerle bugün ayakta değildir.

Gelibolu Camileri

Bu kitapta altı adet cami incelenmiştir. Bunların en önemlileri sayılabilecek üç cami Sultan II. Murat'ın emriyle yapılmıştır ve o dönemin mimari özelliklerini taşımaktadır. 'Tek kubbeli cami mimarisi yerine küçük fakat daha fazla sayıdaki kubbelerden oluşan mekân geçişleri ile kırma çatılı kare ya da dikdörtgen planlı, kapalı cemaat alanları ve de fazlaca yüksek olmayan, tek şerefeli tek minarelerden ve tabii ki çevredeki şadırvanlardan mürekkeptir' (Erdoğan & Akarsu, 2019).

Camiler Osmanlı döneminde sadece ibadet amacıyla kullanılmamaktadır. Aynı zamanda önemli kamusal yapılardan biridir.

Gelibolu Hamamları

Kitapta beş hamam ele alınmıştır. Osmanlı toplumunun mamur olduğu her bölgede hamamlara çok önem verilmiştir. Gelibolu gibi önemli bir merkezde de zaman içerisinde pek çok hamam yapılmış olsa da, günümüze sadece bir tanesi ulaşabilmiştir. Bu da, şöhreti ülke sınırlarını aşmış olan Şengül Hamamı'dır. Hamam bugün orijinal işlevine kavuşmuş olsa da çok kıymetli bir yenileme ile ayağa kaldırılmıştır.

Gelibolu Türbe ve Mescitleri

'Osmanlı-Türk mimari geleneğinde türbelerin umumiyetle cami hazirelerinde ya da çevrelerinde yer aldığını görüyoruz' (Erdoğan & Akarsu, 2019). Bu türbeler geçmişte camiler ile eş zamanlı olarak ibadethane olarak işlev görmüşlerdir. Gelibolu'nun fatihi olan ve Bolayır mevkiinde yapılmış olan Gazi Süleyman Paşa Türbesi, Avrupa kıtasındaki ilk Osmanlı eserlerinden biridir.

Çeşmeler

‘Osmanlı merkezlerinde tebaanın rahatça suya erişeceği, aklanıp paklanacağı, hayrat olsun diye su içeceği çeşmeler yaygın vaziyette tesis edilmiştir. ...çeşmeler, apayrı semboller manzumesinin ve kolektif yaşam algısının temel ifadesidir’ (Erdoğan & Akarsu, 2019).

Mevlevihane

Bir başına, ilçenin, ilin, bölgenin hatta ülkenin ruhani ve tradisyonel yaşantısını etkileme gücüne sahip, görkemli bir mekânın kurgu, tasarım ve yönetsel diğer fonksiyonlardan azade bir şekilde restorasyonu yapılmıştır. Kentte bulunan diğer Osmanlı eserlerinin aksine ön cephesinde bulunan simetrik taç merdivenleri klasik Osmanlı mimarisini yansıtmamaktadır. Ancak Gelibolu Mevlevihane’si tam manasıyla anıtsal bir mimari eserdir (Erdoğan & Akarsu, 2019).

Azepler Namazgâhı

Osmanlı zamanında, şehirden uzak yakınlarında cami bulunmayan, açık havada namaz kılmak için kible yönü belirtilmiş bir işareti bulunan yerlere namazgâh denmektedir. Gelibolu’da boğaza bakan bir tepe üzerinde konumlanmış olan Azepler Namazgâhı, üstü açık mescit ya da açık hava camii olarak tanımlanmaktadır. Yalın tasarımıyla Osmanlı sınırlarındaki en eski namazgâh olduğu bilinmektedir.

Tarihi Liman, Gelibolu Kalesi ve Piri Reis Müzesi

1390’lı yıllarda, Gelibolu’nun gerek boğaza hâkimiyeti, gerekse stratejik durumu itibarıyla tersane kurulması için uygun bir yer olduğuna karar verilmiş ve 1391 yılında Saruca Paşa tersane kurma işi ile görevlendirilmiştir. Osmanlıların, ilk ve en büyük tersanesi 1391 yılında Gelibolu’da kurulmuştur (Oral, 2026).

Antik dönemden bu yana ayakta olduğu bilinen kale çeşitli onarımlarla bugüne kadar ulaşmıştır. Tarihi limandan günümüze ne yazık ki fazla mimari miras kalmamıştır’ (Erdoğan & Akarsu, 2019).

Gelibolu Kalesi’nin Bizans döneminde yapıldığı yazılı kaynaklarda verilmektedir. Gelibolu’nun 1352 yılında Osmanlı topraklarına geçmesinden sonra burası Osmanlı İmparatorluğu için bir denizcilik üssü haline gelmiş ve Gelibolu Kalesi’nin önemi artmıştır. Evliya Çelebi’nin Seyahatnamesi bize Gelibolu Kalesi hakkında o dönemde yazılmış şu bilgileri vermektedir;

'Gelibolu Kalesi Hayy-i Kadir Allah'ın emriyle Rum Denizi kıyısının Rumeli tarafında bir kaya tepe üzerine yapılmış altıgünden uzunlamasına kesme taş sağlam ve dayanıklı, havalesiz, şeddadi taş yapı güzel bir kale- dir ki bir tarafından asla havalesi yoktur. Tamamı 70 kule ve 1200 adet beden dişleridir. ... Hisar içinde, toplam 300 adet tek ve iki katlı, bağısız ve bahçesiz kiremit örtülü "neferat evleri" vardır. Dizdarı, kethüdası, topçu başı ve cebeci başı haneleri buradadır. Cebehanesi, tahıl ambarları ve su sarnıçları burada, başka çarşı Pazar tamamen dış varoştadır' (Erdoğan & Akarsu, 2019). Neferât kelimesi Osmanlıcadan gelmekte, "neferler" anlamı taşımaktadır. Evliya Çelebi'nin yazılı metninden, kamu işlerinde görevli kişiler için hisar içerisinde konutlar tahsis edildiği ifade edilmektedir. Günümüzde "lojman" kavramının temellerinin bu dönemlere kadar dayandığını söyleyebiliriz.

Bugün halen Gelibolu Kalesi'nin bir kısmı ayakta. Askeri ve savunma yapıları alanında mimarlar için önemli bir mimari eserdir.

Çilehane

"Çile" sözü, Farsçadaki çihil (kırk) kelimesinden alınmıştır. Bu deyim zamanla zorluk ve ızdırabı göğüslemek anlamında "çile doldurmak" ya da "çile çekmek" şeklinde kullanılmıştır.

'Çilehaneler, sufi dervişlerinin kaçınık hayat yaşadıkları, kendilerini ibadete verdikleri ve öğretilerini yaydıkları tevazu mekânları olarak var olmuşlardır.' Rumeli'nin Osmanlı topraklarına geçmesiyle, bu bölgeye göç eden dervişlerle birlikte gelmiş olan bir mimari mekândır.

Fener

Deniz kentleri için simge yapı olma özelliği gösteren fenerler, önemli mimari eserlerdir. İnşa edildikleri dönemlere dair önemli izler taşırlar.

Gelibolu'da Sivil Mimari

Gelibolu'da 1354 yılında yaşanan büyük depremden sonra çok büyük bir yıkım meydana gelmiş ve şehrin sakinleri bu bölgeyi terk etmiştir. Bu tarihten sonra Süleyman Paşa şehri devralmıştır. Denizcilik üssünün buraya taşınmasıyla şehirde yeniden yapılaşma meydana gelmiştir. Bu dönemden sonra kentin geleneksel dokusunu oluşturacak mimari yapılaşmalar başlamıştır.

Evliya Çelebi seyahatnamesinde, Gelibolu şehrinin kale dışındaki yapılaşmasından şu şekilde bahsetmektedir; 'varoştaki 63 mahallede 700 -

800 kadar tek ve çift katlı, güzel kiremit örtülü, balkonlu, billur ve nefes kakmalı pencereler ile süslü, temiz yollar etrafında yapılmış evler vardır' (Dağlı & Kahraman, 2001).

Kitabın on birinci bölümünde; Gelibolu'nun dört mahallesinde yer alan geleneksel mimari örneklerle yer verilmiştir.

Şehri oluşturan ana unsur mahallelerdir. Mahallelerde cami, zaviye, kilise, havra gibi dini yapıların çevresinde dini ve mezhep birliği oluşturan insanların bir araya gelmeleriyle oluşmuştur. Mahallelerin genellikle etnik birliği vardır. Mahalleleri merkeze bağlayan yollar dini yapılara ulaşmaktadır (Kuban, 1978). Gelibolu'da, Yahudi, Rum ve Müslüman mahalleleri oluşmuştur. Bu etnik gruplar, kendi dini yapıları etrafında mahallelerini oluşturmuşlardır. Gelibolu'da Alaaddin Mahallesi, Yazıcızade Mahallesi, Camikebir Mahallesi, Hoca Hamza Mahallesi adlarında, geleneksel konutların yer aldığı dört mahalle vardır. Bu mahallelerden, Yazıcızade Mahallesinde Yahudiler, Alaaddin Mahallesinde Müslüman Türkler, Camikebir Mahallesinde Rumlar, Hoca Hamza Mahallesinde çoğunluğu Ermeniler olmak üzere Fransız ve İngilizler yaşamışlardır (Arcan, 2003).

Geleneksel şehir dokusunda yer alan evlerin görünüşlerinde sınıfsal farklılaşmalar belirgin değildir. Evlerin boyutlarının sahibinin ekonomik gücüne bağlı olarak büyümesi, Batı'daki gibi abartılı olmamıştır. Ekonomik güce bağlı olarak oda sayılarında farklılaşma görülmektedir. Gelibolu, geçmişte geleneksel organik şehir dokusunun bütün özelliklerini taşıyan bir şehir olmuştur. Son zamanlarda şehir dokusunun bozulduğu, geleneksel yapıların zaman içinde yok olduğu gözlenmektedir (Oral, 2006).

Alaaddin Mahallesi

Çoğunlukla Türk halkının yaşadığı ve deniz kenarında olan tek mahalledir. Kitapta günümüze kadar ulaşmış on adet konutun proje ve fotoğrafa ulaşılabilmektedir. Alaaddin Mahallesi'nde incelenen dokuz konutun plan tipolojisine bakıldığında; geleneksel Türk konutu örneklerine rastlanmaktadır. Orta ve açık sofalı plan tipinde, bodrum, giriş ve 1. kattan oluşan konutlardır. Bazı konutların tamamı yığma taş olarak yapılmış olsa da, çoğu konutta, bodrum ve giriş katları yığma taş, birinci katları ahşap taşıyıcılı tuğla dolgulu yığma kâgir ve dış cephede ahşap kaplama kullanılarak inşa edilmiştir. Ön cephelerde simetrik bir düzen hâkimdir. Geleneksel Türk evinin özelliklerini yansıtmaktadır.

Camikebir Mahallesi

Çoğunlukla Rumların yaşadığı mahalle olarak bilinmektedir. Plan tipolojisi orta ve açık sofalıdır. Bina kuruluşu ise zemin ve birinci kat şeklinde iki katlı olarak inşa edilmiştir. Zemin katlarda yığma taş veya tuğla, üst katta ise ahşap taşıyıcılı dolgu duvar üzeri ahşap kaplama yapılmıştır.

Hoca Hamza Mahallesi

Tarihsel süreç içerisinde daha çok Ermeni nüfusun yaşadığı mahalle olarak bilinmektedir. Buradaki konut mimarisi ise şöyledir. Bina kuruluşu, Camikebir mahallesindeki duruma benzer şekilde zemin ve birinci kat şeklinde iki katlı olarak inşa edilmiştir. Zemin katlarda yığma taş veya tuğla, üst katta ise ahşap taşıyıcılı dolgu duvar üzeri ahşap kaplama yapılmıştır. Sadece bir konutta Ermeni mimarisine uygun yapılaşmaya rastlanmıştır.

Yazıcızade Mahallesi

İncelenen konutların bina kuruluşu, Camikebir ve Hoca Hamza mahalleleri ile benzerlik göstermektedir. Zemin ve birinci kat şeklinde iki katlı olarak inşa edilmiştir. Zemin katlarda yığma taş veya tuğla, üst katta ise ahşap taşıyıcılı dolgu duvar üzeri ahşap kaplama yapılmıştır.

Dört farklı mahallede incelenen geleneksel konutlar bize şu önemli detayları vermektedir; inanisal değerler farklı olsa bile, yaşanan coğrafyada yere ve yerele ait malzemeler kullanılarak, geleneksel plan tipolojisinden ayrılmadan, organik dokuda farklılık yaratmayan bir yapılaşmanın olduğu görülmüştür.

Ancak kendi haline bırakılan geleneksel konutlar her geçen gün yok olmaktadır. Tarihi nitelik taşıyan kentlerde betonarme yapılaşmaların yadsınamayacak düzeyde artması geleneksel doku ve mimari miras açısından bir tehdit unsurudur. Gelibolu’da yıllar içerisinde modern olarak adlandırılacak yapılaşmanın kurbanı olmuş kentlerden biridir. Ancak kamu kurumlarının ikinci derecede tarihi değer taşıyan yapılar için yaptığı çalışmalar titizlikle yürütülmeli, tarihi, kültürel ve geleneksel değer taşıyan bu mimari örnekler korunarak gelecek nesillere aktarılmalıdır.

‘Gelibolu, kavimlerin kaynaştığı bir odak noktası, gerek antik çağlardan, gerek ortaçağdan, gerek Osmanlı devrinden, gerekse modern tarih ve Cumhuriyet döneminden derin izler ve kültürel kodlar taşıyan son derece özellikli ve değerli bir ilçedir’ (Erdoğan & Akarsu, 2019).

Mimar Gözüyle Gelibolu kitabı, tarih öncesi devirlerden günümüze kadar ulaşmış bir kentin kültürel, sosyal, mimari evrimine tanıklık etmiş değerlerini gelecek nesillere aktarmak isteyen önemli bir yazılı kayıttır. Tüm dünyanın bildiği Gelibolu kenti, tüm dünyanın mimari mirası niteliğindedir.

Kale, Mevlevihane, tarihi liman, Namazgâh gibi kamusal mimari örneklerin bir arada bulunduğu pek az kent vardır. Gelibolu hem bu asırlık mimari eserleri hem de sahip olduğu tarihi geçmişi ile incelenmeye değerdir. Tüm bu mimari eserlerin, estetik ve kültürel değerini bu kitapta algılamaktayız.

Mimar Gözüyle Gelibolu kitabı, bilinen tarihi 3300 yıl öncesine dayanan bir kentin, günümüze kadar ulaşmış kamusal ve sivil mimari örneklerini fotoğraflar, röleve planları ve illüstrasyonlarla yazılı kayıt altına almıştır.

Yüzyıllar boyunca farklı kültür ve medeniyetlerin var olduğu Gelibolu ilçesi, tarihi bir kenttir. Tarihi kent kimliği ile geçmişten aldığı kültürel mirası geleceğe taşımak gibi önemli bir görevi vardır. Bu görevin yerine getirilmesinde elbette ki yöneticilerin de rolü büyüktür. Kentlerin tarihi kimliğinin korunması ve kültürel olarak ilerleyebilmesi için, hem yerel yönetimlere hem de meslek odalarına önemli görevler düşmektedir. Yazılı kayıt altına alınmış Gelibolu'nun tarihi dokusunu oluşturan yapıların ele alındığı Mimar Gözüyle Gelibolu kitabı da kentlerin yapılaşmasında söz sahibi olan tüm kurumlara referans olacak bir kitaptır. Kentleri inşa ederken unutulmaması gereken önemli değerlerin nedenleri ile birlikte altı çizilmiştir.

Kaynakça

- Arcan, E (2003). *Gelibolu'nun mevcut geleneksel konut çevresinin kültür bağlamında incelenmesi* [Yüksek lisans tezi, Trakya Üniversitesi, Fen bilimleri Enstitüsü].
- Dağlı, Y. ve Kahraman, S.A (2003). *Evlîya Çelebi seyahatnamesi* (1. baskı)Yapı Kredi Yayınları.
- Erdoğan, N. ve Akarsu H.T (2019). *Mimar gözüyle Gelibolu* (1. baskı) Verita Yayınları.
- Kuban, D (1978). *100 Soruda Türkiye sanatı tarihi* (3. baskı) Gerçek Yayınevi.
- Oral, F (2006). *Gelibolu'da geleneksel konut mimarisi* [Yüksek lisans tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü].

Gülcan İner

Fırat Üniversitesi Teknik Eğitim Fakültesinden 2003 yılında mezun olmuştur. Trakya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık anabilim Dalında Yüksek Lisans Derecesini 2007 yılında, doktora derecesini 2013 yılında almıştır. Geleneksel mimarlık, kırsal mimarlık, sürdürülebilirlik, geleneksel malzeme ve yapım sistemleri üzerine çalışmaktadır. Kırklareli Üniversitesi Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu İç Mekân Tasarımı Programında Öğretim Üyesi olarak çalışmaktadır.

She graduated from Fırat University Technical Education Faculty in 2003. She received his master's degree in the Department of Architecture at Trakya University, Institute of Science and Technology in 2007 and her doctorate degree in 2013. She works on traditional architecture, rural architecture, sustainability, traditional materials and construction systems. She works as a faculty member at Kırklareli University Technical Sciences Vocational School Interior Design Program.

E-posta: gulcan.iner@klu.edu.tr